

ฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น

จัดทำโดยกองการศึกษาฯ เทศบาลตำบลมหาสาร
อำเภอมหาราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

สารบัญ

	หน้า
๑. บทนำ	๑
๒. วิธีการจัดทำฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น ปราชญ์ชาวบ้านหรือปราชญ์ท้องถิ่น	๔-๖
๓. ฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น ปราชญ์ชาวบ้าน หรือปราชญ์ท้องถิ่น	๘

คำนำ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๕๗ รัฐต้อง (๖) อนุรักษ์ ฟื้นฟู และส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมและจารีตประเพณีอันดีงามของท้องถิ่นและของชาติ และจัดให้มีพื้นที่สาธารณะสำหรับกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชน ชุมชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้ใช้สิทธิและมีส่วนร่วมในการดำเนินการด้วย ภูมิปัญญาไทยมีความสำคัญอย่างยิ่ง ช่วยสร้างชาติให้เป็นปึกแผ่นมั่นคง สร้างความภาคภูมิใจ และศักดิ์ศรีเกียรติภูมิแก่คนไทย สามารถปรับประยุกต์หลักธรรมคำสอนทางศาสนาใช้กับชีวิตได้อย่าง เหมาะสมสร้างความสมดุลระหว่างคนกับสังคม และธรรมได้อย่างยั่งยืน ช่วยเปลี่ยนแปลงปรับปรุงวิถีชีวิตของ คนไทยให้เหมาะสมได้ตามยุค ประกอบกับ พระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. ๒๕๔๖ แก้ไขเพิ่มเติมถึง(ฉบับที่ ๑๔) พ.ศ.๒๕๖๒ ภายใต้กฎหมายว่าด้วยการ จัดตั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เทศบาลตำบลมหाराช มีหน้าที่ (๘) บำรุงศิลปะ จารีต ประเพณีภูมิปัญญาท้องถิ่น และวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น

กองการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมเทศบาลตำบลมหाराช ได้เล็งเห็นความสำคัญของ ภูมิปัญญาท้องถิ่น จึงร่วมกับหน่วยงานทางการศึกษา ภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาชนในพื้นที่ ได้จัดทำ โครงการสำรวจฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น ประชาชนชาวบ้าน หรือปราชญ์ท้องถิ่น เพื่อให้ข้อมูลภูมิปัญญา ท้องถิ่น ประชาชนชาวบ้าน หรือปราชญ์ท้องถิ่น เทศบาลตำบลมหाराช อำเภอมหाराช จังหวัด พระนครศรีอยุธยา เป็นปัจจุบันและเพื่อสืบสานและอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สำคัญและมีประโยชน์ไว้ ไม่ให้ สูญหายไปจากชุมชน และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น ประชาชนชาวบ้าน หรือปราชญ์ ท้องถิ่น เล่มนี้จะเป็นประโยชน์ต่อสาธารณชนในการศึกษาค้นคว้าภูมิปัญญาท้องถิ่น ประชาชนชาวบ้าน หรือ ปราชญ์ท้องถิ่นในพื้นที่ต่อไป

กองการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
เทศบาลตำบลมหाराช
ผู้จัดทำ

บทนำ

ภูมิปัญญาท้องถิ่น (Local Wisdom) หมายถึง พินความรู้ความสามารถที่ผ่านกระบวนการคิด โดยใช้สติปัญญาของคนในท้องถิ่น มีการเรียนรู้และการถ่ายทอดจากรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่งจนเกิดผลดีงาม มีคุณค่า มีประโยชน์ สามารถนำไปใช้ในการแก้ไขปัญหาและการพัฒนาคุณภาพชีวิต หรือใช้เป็นแนวทางในการดำรงชีวิตให้สอดคล้องกับสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปในแต่ละยุคสมัย

พระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. ๒๕๙๖ แก้ไขเพิ่มเติมถึง(ฉบับที่ ๑๔) พ.ศ.๒๕๖๒ ภายใต้อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการกฤษฎีกาได้พิจารณาว่าด้วยการจัดตั้งองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น เทศบาลตำบลมหाराช มีหน้าที่ (๘) บำรุงศิลปประจักษ์ ประเพณีภูมิปัญญาท้องถิ่น และวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น การจัดทำฐานข้อมูล ภูมิปัญญาท้องถิ่น ประชาชนชาวบ้าน หรือประชาชนท้องถิ่น เพื่อให้ข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น ประชาชนชาวบ้าน หรือ ประชาชนท้องถิ่น ในเขตเทศบาลตำบลมหाराช อำเภอมหाराช จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นปัจจุบัน และเพื่อ สืบสานและอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สำคัญและมีประโยชน์ไว้ไม่ให้สูญหายไปจากชุมชน และหวังเป็นอย่างยิ่งว่า ฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น ประชาชนชาวบ้าน หรือประชาชนท้องถิ่น จะเป็นข้อมูลในการศึกษาดังกล่าวต่อไป

ข้อมูลทั่วไปและข้อมูลพื้นฐานสำคัญของท้องถิ่นของเทศบาลตำบลมหाराช

๑ สภาพทั่วไป

ประวัติความเป็นมา

เทศบาลตำบลมหाराช เดิมกระทรวงมหาดไทย ได้ประกาศจัดตั้งเป็น “สุขาภิบาลมหाराช” และต่อมาได้มีการเปลี่ยนแปลงฐานะตามพระราชบัญญัติเปลี่ยนแปลงฐานะของสุขาภิบาลเป็นเทศบาล พ.ศ. ๒๕๔๒ ซึ่งได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๑๖๖ ตอนที่ ๙ ก ลงวันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๒ มีผลให้สุขาภิบาลมหाराช ได้ยกฐานะเป็นเทศบาลตำบลมหाराช ตั้งแต่วันที่ ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๔๒

ที่ตั้งอาณาเขต และเขตการปกครอง

ที่ตั้งอาณาเขต

เทศบาลตำบลมหाराช ตั้งอยู่ที่ตำบลหัวไผ่ อำเภอมหाराช ตั้งอยู่ทางทิศเหนือของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ห่างจากตัวจังหวัดประมาณ ๒๔ กิโลเมตร อยู่บริเวณริมถนนทางหลวงแผ่นดินหมายเลข ๓๔๗ สายบางปะหัน - ลพบุรี โดยมีอาณาเขตติดต่อกับพื้นที่ข้างเคียง ดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ	ต.น้ำเต้า, ต.บ้านขวาง	อ.มหाराช	จ.พระนครศรีอยุธยา
ทิศใต้	ติดต่อกับ	ต.หันสัง, ต.ทางกลาง	อ.บางปะหัน	จ.พระนครศรีอยุธยา
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ	ต.กะทุม, ต.น้ำเต้า	อ.มหाराช	จ.พระนครศรีอยุธยา
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ	ต.บ้านใหม่, ต.ท่าตอ	อ.มหाराช	จ.พระนครศรีอยุธยา

เขตการปกครอง

เทศบาลตำบลมหाराช มีพื้นที่ ๑๓.๕๒ ตารางกิโลเมตร หรือ ๘,๔๕๐ ไร่ มีหมู่บ้านที่อยู่ในเขตเทศบาลตำบลมหाराช จำนวน ๑๐ หมู่บ้าน ดังนี้

หมู่ที่ ๑ - หมู่ที่ ๖	ตำบลหัวไผ่
หมู่ที่ ๑ - หมู่ที่ ๔	ตำบลมหाराช

ลักษณะภูมิประเทศ

เทศบาลตำบลมหาสาร มีลักษณะเป็นที่ราบลุ่มและทุ่งนาไม่มีภูเขา ในอดีตเป็นศูนย์กลางการค้าขาย เพราะมีแม่น้ำลพบุรีไหลผ่าน เหมาะแก่การสัญจร มีลักษณะเป็นชุมชนที่มีการคมนาคมทางน้ำเหมาะกับการประกอบอาชีพค้าขาย จากลักษณะของสภาพพื้นที่บริเวณนี้เป็นที่ราบลุ่ม เป็นชุมชนของสายน้ำมีข้อจำกัดทางการขยายตัว ชุมชนในบริเวณนี้เป็นเพียงชุมชนเพื่อการพักอาศัย สำหรับบริเวณวัดปากคลองตั้งอยู่ในหมู่ที่ ๖ ตำบลหัวไผ่ เป็นบริเวณที่บรรจบกันของแม่น้ำลพบุรีกับคลองบางแก้ว จึงเป็นชุมชนตลาดน้ำอีกแห่งหนึ่ง นอกจากนี้ยังมีแหล่งน้ำที่สำคัญได้แก่หนองยายเมือง หนองซึก หนองแขวน หนองรี และหนองตะพาน และยังมีโครงการชลประทานที่ส่งน้ำให้กับพื้นที่เพาะปลูกในเขตอำเภอมหาสาร ได้แก่โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษามหาสาร โครงการโคกกระเทียมและโครงการเริงราง ซึ่งผู้ประกอบอาชีพเกษตรกรรมได้ใช้ประโยชน์จากแหล่งน้ำในฤดูน้ำหลากปริมาณน้ำมีระดับสูงและท่วมขัง ทำให้ดินมีความอุดมสมบูรณ์เนื่องจากน้ำได้พัดพาตะกอนมาด้วย จึงเหมาะแก่การเกษตรกรรม การทำไร่ นา ในช่วงหน้าฝน และปลูกพืชไร่นาน้ำแล้ง

ลักษณะภูมิอากาศ

เทศบาลตำบลมหาสาร อยู่ในเขตรมรสุมพัดผ่าน มีลักษณะภูมิอากาศเป็น ๓ ฤดู มีฝนตกชุกในฤดูฝน ในฤดูหนาวอากาศไม่หนาวจัด โดยรวมแล้วจะเป็นสภาพอากาศร้อนชื้น โดยเฉพาะฤดูแล้ง อากาศค่อนข้างร้อน

การศึกษา ศาสนา ศิลปวัฒนธรรม

ด้านการศึกษา ระดับการศึกษาของประชาชนอยู่ในเกณฑ์เฉลี่ยปานกลางเมื่อเทียบกับเกณฑ์ทั่วไปมีโรงเรียนในเขตเทศบาล ดังนี้

- โรงเรียนระดับประถมศึกษา ๒ แห่ง เป็นของรัฐบาล คือโรงเรียนวัดปากคลอง (ประจามหาราช) และโรงเรียนวัดอุโลม

- โรงเรียนระดับมัธยมศึกษา ๑ แห่ง คือ โรงเรียนมหาสาร “ประชานิมิต”

- ศูนย์ศึกษานอกกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอมหาสาร ๑ แห่ง

- ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาลตำบลมหาสาร ๑ แห่ง

ด้านศาสนา ประชาชนส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ มีวัด ๕ แห่ง คือ

- วัดวัง ตั้งอยู่หมู่ที่ ๒ ตำบลมหาสาร

- วัดอุโลม ตั้งอยู่หมู่ที่ ๓ ตำบลมหาสาร

- วัดไชย ตั้งอยู่หมู่ที่ ๓ ตำบลมหาสาร

- วัดโบสถ์ ตั้งอยู่หมู่ที่ ๔ ตำบลมหาสาร

- วัดปากคลอง ตั้งอยู่หมู่ที่ ๖ ตำบลหัวไผ่

ด้านวัฒนธรรม เทศบาลตำบลมหาสาร ให้ความสำคัญกับการสืบสานประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่น จึงมีการจัดงานประเพณีที่สำคัญทุกปี เพื่อให้ราษฎรในเขตเทศบาลและพื้นที่ใกล้เคียงได้เห็นความสำคัญของประเพณีอันดีงามของไทยและมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สืบสานประเพณีอันดีงามนี้ให้คงอยู่สืบไป

๒. ข้อมูลเกี่ยวกับศักยภาพของท้องถิ่น

การเมืองการบริหาร

ประชากรส่วนใหญ่สนใจด้านการเมือง จากการสรุปผลการเลือกตั้งครั้งที่ผ่านมา ดังนี้

๒๒ เม.ย. พ.ศ.๒๕๕๕	ผู้มีสิทธิเลือกตั้ง	๒,๕๖๘	คน
	จำนวนผู้มาใช้สิทธิ	๒,๒๔๔	คน

คิดเป็นร้อยละ	๘๗.๓๘	
จำนวนผู้ไม่มาใช้สิทธิ	๓๒๔	คน
คิดเป็นร้อยละ	๘.๙๖	
จำนวนบัตรดี-บัตรเสียและบัตรไม่ลงคะแนน ในการเลือกตั้งนายกเทศมนตรีในครั้งนี้ ดังนี้		
บัตรดี	๒,๑๘๔	บัตร
คิดเป็นร้อยละ	๘๕.๐๕	
บัตรเสีย	๔๕	บัตร
คิดเป็นร้อยละ	๑.๗๕	
บัตรไม่ลงคะแนน	๑๕	บัตร
คิดเป็นร้อยละ	๐.๕๘	
จำนวนบัตรดี - บัตรเสียและบัตรไม่ลงคะแนน ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาล ในครั้งนี้ ดังนี้		
บัตรดี	๒,๑๕๗	บัตร
คิดเป็นร้อยละ	๘๔.๐๐	
บัตรเสีย	๖๕	บัตร
คิดเป็นร้อยละ	๒.๕๓	
บัตรไม่ลงคะแนน	๒๒	บัตร
คิดเป็นร้อยละ	๐.๘๖	

การจัดทำฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือปราชญ์ท้องถิ่น

วิธีการดำเนินการ/ขั้นตอน

๑. จัดทำโครงการ เพื่อเสนอขออนุมัติโครงการจากผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
๒. แต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินการจัดทำฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นปราชญ์ชาวบ้าน หรือปราชญ์ ท้องถิ่น
๓. สืบหาฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น ปราชญ์ชาวบ้านหรือปราชญ์ท้องถิ่น
๔. บันทึกข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น ปราชญ์ชาวบ้าน หรือปราชญ์ท้องถิ่นลงในระบบฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น เทศบาลตำบลมหาสาร อำเภอมหาสาร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

เป้าหมายโครงการ ปราชญ์ชาวบ้าน หรือปราชญ์ท้องถิ่น ในเขตเทศบาลตำบลมหาสาร อำเภอมหาสาร จังหวัด พระนครศรีอยุธยา

ระยะเวลาดำเนินการ ภายในเดือนธันวาคมของทุกปี

สถานที่ดำเนินการ เขตพื้นที่รับผิดชอบของเทศบาลตำบลมหาสาร อำเภอมหาสาร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อสืบสานและอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สำคัญและมีประโยชน์ไว้ไม่ให้สูญหายไปจากชุมชน
๒. เพื่อให้ผู้รับการถ่ายทอดตระหนักถึงความสำคัญของภูมิปัญญาในท้องถิ่นของตนเอง อันจะนำไปสู่การ อนุรักษ์และพัฒนาภูมิปัญญานั้นๆต่อไป

ความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาท้องถิ่น (Local Wisdom) หมายถึง พื้นความรู้ความสามารถที่ผ่านกระบวนการคิดโดยใช้สติปัญญาของคนในท้องถิ่น มีการเรียนรู้และการถ่ายทอดจากรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง จนเกิดผลดีงาม มีคุณค่า มีประโยชน์ สามารถนำไปใช้ในการแก้ไขปัญหาและการพัฒนาคุณภาพชีวิต หรือใช้เป็นแนวทางในการดำรงชีวิตให้สอดคล้องกับสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปในแต่ละยุคสมัย

ภูมิปัญญาท้องถิ่น ได้แก่

๑. ด้านเกษตรกรรม คือ ภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับการกสิกรรม/การปศุสัตว์/การประมง/การป่าไม้ เช่น การทำการเกษตรแบบผสมผสาน เกษตรทฤษฎีใหม่ โคก หนอง นา เป็นต้น
๒. ด้านหัตถกรรม คือ ภูมิปัญญาท้องถิ่นในงานฝีมือหรืองานช่างที่ทำด้วยมือและอุปกรณ์อย่างง่าย โดยไม่ใช้เครื่องจักรเป็นองค์ประกอบหลักในการผลิต เช่น งานจักสาน, งานแกะหนังตะลุง, งานทอผ้าด้วยมือ, งานเย็บปักถักร้อย, การทำหัวโขน เป็นต้น
๓. ด้านอุตสาหกรรม คือ ภูมิปัญญาท้องถิ่นในงานที่ใช้ทุน แรงงาน และเครื่องจักรเป็นองค์ประกอบหลักในการผลิตโดยมีเป้าหมายการผลิตสิ่งของเป็นจำนวนมากเพื่อการค้า และรวมถึงงานด้านการบริการ เช่น การทำเครื่องเรือนจากไม้แปรรูป (โต๊ะ/เตียง/ตู้) การแปรรูปสิ่งต่าง ๆ จากยางพารา เป็นต้น
๔. ด้านการแพทย์ไทย คือ ภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับการดูแลและรักษาสุขภาพแบบพื้นบ้าน เช่น การหัตถเวชกรรมไทย (การนวดไทย/การนวดประคบสมุนไพร), การใช้สมุนไพรในการรักษาโรค, การผดุงครรภ์พื้นบ้านโดยหมอตำแยของชาวไทยมุสลิม (โต๊ะบีแดด) เป็นต้น

๕. ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม คือ ภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทั้งการอนุรักษ์ การพัฒนา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน เช่น การบวชป่า, การสืบทอดแม่ไม้, การทำแนวปะการังเทียม, การอนุรักษ์ป่าชายเลน เป็นต้น

๖. ด้านศิลปกรรม คือ ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะสาขาต่าง ๆ เช่น จิตรกรรม, ประติมากรรม, นาฏศิลป์, ดนตรี, ทัศนศิลป์, คีตศิลป์, การละเล่นพื้นบ้านและการนันทนาการ เช่น การขับร้องเพลงอีแซว, ลำตัด, ลิเก, หมอลำ, โนรา เป็นต้น

๗. ด้านภาษาและวรรณกรรม คือ ภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับการใช้ภาษาทั้งภาษาพูดและภาษาเขียน เช่น ภาษาโบราณ, ภาษาถิ่น, หนังสือ, ตำรา, ตำรับอาหาร, งานประพันธ์/บทประพันธ์ทั้งร้อยแก้วและร้อยกรอง, เรื่องสั้น นวนิยาย นิทาน บทเพลงต่าง ๆ เป็นต้น

๘. ด้านอื่น ๆ เช่น ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านความเชื่อ ศาสนา ประเพณี พิธีกรรม อาหารไทย อาหารพื้นบ้าน เป็นต้น

ประเพณี/วัฒนธรรม ในพื้นที่เทศบาลตำบลมหาสาร อำเภอมหาสารคาม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
ประเพณีวันลอยกระทง วันขึ้นปีใหม่ วันสงกรานต์ วันเข้าพรรษา วันออกพรรษา ประเพณีกวนข้าวทิพย์

ประเพณีวันลอยกระทง

ประเพณีลอยกระทง เป็นพิธีอย่างหนึ่งที่มักจะทำกันในคืนวันเพ็ญ เดือน ๑๒ หรือวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๒ อันเป็นวันพระจันทร์เต็มดวง และเป็นช่วงที่น้ำหลากเต็มตลิ่ง โดยจะมีการนำดอกไม้ ธูป เทียนหรือสิ่งของ ใส่ลงในสิ่งประดิษฐ์รูปต่างๆ ที่ไม่จมน้ำ เช่น กระทง เรือ แพ ดอกบัว ฯลฯ แล้วนำไปลอยตามลำน้ำ โดยมีวัตถุประสงค์ และความเชื่อต่าง ๆ กัน ประเพณีนี้กำหนดขึ้นเพื่อเป็นการสะเดาะเคราะห์และขอขมาต่อพระแม่คงคา บางหลักฐานเชื่อว่าเป็น การบูชารอยพระพุทธรูปที่ริมฝั่งแม่น้ำมโหฬารที่ และบางหลักฐานก็ถือว่าเป็น การบูชาพระอุปคุต อรหันต์หรือพระมหาสาวก สำหรับประเทศไทยประเพณีลอยกระทงได้กำหนดจัดในทุกพื้นที่ทั่วประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งบริเวณที่ติดกับแม่น้ำ ลำคลอง หรือ แหล่งน้ำต่าง ๆ ซึ่งแต่ละพื้นที่ก็จะมีเอกลักษณ์ที่น่าสนใจ แตกต่างกันไป นอกจากนี้บางประเทศก็มีเทศกาลลอยกระทงด้วย

ประเพณีวันขึ้นปีใหม่

สำหรับวันปีใหม่ในประเทศไทยนั้น แต่เดิมเราถือเอาวันแรม ๑ ค่ำ เดือนอ้าย ซึ่งตรงกับเดือนมกราคม เป็นวันขึ้นปีใหม่ เพื่อให้สอดคล้องกับคติแห่งพระพุทธศาสนา ที่ถือช่วงเหมันต์หรือหน้าหนาวเป็นการเริ่มต้นปี ต่อมาได้เปลี่ยนแปลงไปตามคติพราหมณ์ คือถือเอาวันขึ้น ๑ ค่ำ เดือน ๕ เป็นวันขึ้นปีใหม่ ซึ่งตรงกับวัน สงกรานต์ตั้งนั้นในสมัยโบราณเราจึงถือเอาวันสงกรานต์เป็นวันขึ้นปีใหม่ของไทย แต่การนับวันปีใหม่หรือวันสงกรานต์ตามวันทางจันทรคติ เมื่อเทียบกับวันทางสุริยคติ ย่อม คลาดเคลื่อนกันไปในแต่ละปี ดังนั้นในวันขึ้น ๑ ค่ำ เดือน ๕ ปี พ.ศ. ๒๔๓๒ (ร.ศ. ๑๐๘) ซึ่งตรงกับวันที่ ๑ เมษายน พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงให้ถือเอาวันที่ ๑ เมษายนเป็นวันขึ้นปีใหม่ของไทยนับ แต่นั้นมา เพื่อวันปีใหม่จะได้ตรงกันทุกปี เมื่อนับทางสุริยคติ(แม้ว่าวันขึ้น ๑ ค่ำ เดือน ๕ ปีต่อ ๆ มาจะไม่ตรงกับ วันที่ ๑ เมษายน แล้วก็ตาม) ดังนั้นจึงถือเอาเดือนเมษายนเป็นเดือนแรกของปีนับแต่นั้นมา อย่างไรก็ตาม ประชาชนส่วนใหญ่โดยเฉพาะตามชนบท ยังคงยึดถือเอาวันสงกรานต์เป็นวันขึ้นปีใหม่อยู่ ต่อมาเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองมาเป็นระบอบประชาธิปไตย ทางราชการจึงเห็นว่าวันขึ้นปี ใหม่วันที่ ๑ เมษายน มักจะไม่มีการรื่นเริงอะไรมากนักและเห็นสมควรที่จะฟื้นฟูขึ้นมาใหม่ จึงได้ประกาศให้มี งานรื่นเริงวันขึ้นปีใหม่ในวันที่ ๑ เมษายน ๒๔๗๗ ขึ้นในกรุงเทพฯ เป็นครั้งแรก จนแพร่หลายออกไปต่างจังหวัด ในปีต่อ ๆ มา โดยในปี พ.ศ. ๒๔๗๙ ก็ได้มีการจัดงานปีใหม่ทั่วทุกจังหวัด มีชื่อทางราชการ "วันตรุษสงกรานต์"

ประเพณีวันสงกรานต์

สงกรานต์ หมายถึง การส่งท้ายปีเก่าต้อนรับปีใหม่ เดิมทีจัดสงกรานต์นี้ขึ้นจะมีการคำนวณทางดาราศาสตร์ แต่ในปัจจุบันได้มีการกำหนดวันที่แน่นอน ตั้งแต่ ๑๓-๑๔ เมษายน แต่เดิม วันขึ้นปีใหม่ไทย คือวันเริ่ม ปีปฏิทินของไทยจนถึง พ.ศ. ๒๔๓๑ และได้มีการเปลี่ยนแปลงมาเป็นวันที่ วันที่ ๑๓ เมษายนของทุกปี ถือเป็นวันขึ้นปีใหม่หรือประเพณีสงกรานต์ ซึ่งเป็นประเพณีที่ถือปฏิบัติสืบทอดกันมาเป็นเวลานาน ซึ่งวันขึ้นปีใหม่หรือประเพณีสงกรานต์ ถือว่าเป็นวันสำคัญของคนไทยเพราะ ถือว่าเป็นวันเริ่มต้นใหม่ในการดำเนินชีวิต นอกจากนี้ยังเป็นวันที่ชาวไทยให้ความสำคัญกับการแสดงออกถึงความเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา กล่าวคือ จะมีการเตรียมข้าวปลาอาหารสำหรับไปทำบุญที่วัด สรงน้ำพระ และมีการขนทรายเข้าวัด ซึ่งเรียกว่า “การถวายทานเจตีย์ทราย” ตลอดจนเป็นการแสดงออกถึงความกตัญญูต่อบรรพบุรุษ บิดา มารดา

และญาติผู้ใหญ่ที่เคารพนับถือ โดยจะทำการรดน้ำดำหัวผู้ใหญ่ที่ตนเคารพนับถือ การรดน้ำดำหัวนั้นทำเพื่อเป็นสิริมงคลแก่ลูกหลานและผู้ที่เราให้ความเคารพนับถือ ประเพณีสงกรานต์จึงเป็นประเพณีที่มีกิจกรรมต่างๆ หลายกิจกรรม ที่ได้ถือปฏิบัติสืบกันมาทุกปี นอกเหนือจากการทำบุญตักบาตร สรงน้ำพระ การถวายทาน เจดีย์ทราย ปล่อยนกปล่อยปลา สรงน้ำพระเจดีย์ การรวมญาติพี่น้องที่อยู่ห่างไกลกันให้มีโอกาสกลับมาพบ ประสังสรรค์และรดน้ำขอพรผู้ใหญ่ที่ตนเคารพนับถือ แล้วยังมีกิจกรรมการเล่นสาดน้ำ การประกวดเทพี สงกรานต์ กิจกรรมการประกวดการทำอาหารพื้นเมือง กิจกรรมการละเล่นพื้นบ้าน ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้เป็นการเสริมสร้างความรักและความสามัคคีเป็นการผูกมิตรไมตรีระหว่างคนในชุมชน และเป็นการสร้างความสนุกสนานสำราญใจให้กับผู้เข้าร่วมกิจกรรม

วันเข้าพรรษา

เข้าพรรษา แปลว่า พักฝน หมายถึง พระภิกษุสงฆ์ต้องอยู่ประจำ ณ วัดใดวัดหนึ่งระหว่างฤดูฝน โดยเหตุที่พระภิกษุในสมัยพุทธกาล มีหน้าที่จะต้องจาริกโปรดสัตว์ และเผยแพร่พระธรรมคำสั่งสอนแก่ประชาชนไปใน ที่ต่าง ๆ ไม่จำเป็นต้องมีที่อยู่เป็นประจำ แม้ในฤดูฝน ชาวบ้านตำหนิว่าไปเหยียบข้าวกล้าและพืชอื่น ๆ จนเสียหาย พระพุทธเจ้าจึงทรงวางระเบียบการจำพรรษาให้พระภิกษุอยู่ประจำที่ตลอด ๓ เดือน ในฤดูฝน คือ เริ่ม ตั้งแต่วันแรม ๑ ค่ำ เดือน ๘ ของทุกปี เรียกว่า “ปุริมพรรษา”

วันออกพรรษา

วันออกพรรษา คือวันสิ้นสุดระยะการจำพรรษา หรือออกจากการอยู่ประจำที่ในฤดูฝนซึ่งตรงกับวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๑ วันออกพรรษานี้ เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า "วันมหาปวารณา" คำว่า "ปวารณา" แปลว่า "อนุญาต" หรือ "ยอมให้" คือ เป็นวันที่เปิดโอกาสให้พระภิกษุสงฆ์ด้วยกันว่ากล่าวตักเตือนกันได้ ในข้อที่ผิดพลั้งล่วงเกิน ระหว่างที่จำพรรษาอยู่ด้วยกัน ในวันออกพรรษานี้กิจที่ชาวบ้านมักจะกระทำก็คือ การบำเพ็ญกุศล เช่น ทำบุญตักบาตร จัดดอกไม้ ธูป เทียน ไปบูชาพระที่วัด และฟังพระธรรมเทศนา ของที่ชาวพุทธนิยมนำไปใส่บาตรในวันนี้ก็คือ ข้าวต้มมัดได้ และ ข้าวต้มลูกโยน และการร่วมกุศลกรรมกรการ "ตักบาตรเทโว" คำว่า "เทโว" ย่อมาจาก "เทโวโรหน" แปลว่าการ เสด็จจากเทวโลกการตักบาตรเทโว จึงเป็นการระลึกถึงวันที่ พระพุทธองค์ เสด็จกลับจากการโปรด พระพุทธ มารดาในเทวโลกประเพณีการท ำบุญกุศลเนื่องในวันออกพรรษานี้ ทุกวัดในประเทศไทยก็มีพิธีเหมือนกันหมด จะผิดกันก็เพียงแต่สถานที่ที่สมมติว่าเป็นสวรรค์ชั้นดาวดึงส์เท่านั้น

กิจกรรมต่างๆ ที่ควรปฏิบัติในวันออกพรรษา

๑. ทำบุญตักบาตรอุทิศส่วนกุศลให้แก่ญาติผู้ล่วงลับ
๒. ไปวัดเพื่อปฏิบัติธรรม ฟังพระธรรมเทศนา
๓. ร่วมกุศลธรรม "ตักบาตรเทโว"
๔. ปิดกวาดบ้านเรือนให้สะอาด ประดับธงชาติตามอาคารบ้านเรือนและสถานที่ราชการและประดับธงชาติ และธงธรรมจักรตามวัดและสถานที่สำคัญทางพระพุทธศาสนา
๕. ตามสถานที่ราชการ สถานที่ศึกษาและที่วัด ควรจัดให้มีนิทรรศการ การบรรยาย หรือ บรรยายธรรม เกี่ยวกับวันออกพรรษา ฯลฯ เพื่อให้ความรู้แก่ประชาชนและผู้สนใจทั่วไป

ฐานข้อมูลกลุ่มอาชีพและภูมิปัญญาท้องถิ่น

๑. ด้านเกษตรกรรม

ลำดับที่	ชื่อ - สกุล	ที่อยู่	ภูมิปัญญาวิถีกรรม/การปศุสัตว์/การประมง/ การป่าไม้ เช่น การทำเกษตรกรรมผสมผสาน เกษตรทฤษฎีใหม่ โคกหนองนา เป็นต้น
๑.	นายระวี ศรีฤกษ์	๒๐๘ ม.๖ ต.หัวไผ่ อ.มหาราช จ.พระนครศรีอยุธยา	- โคกหนองนา
๒.	นายละม่อม อภิวัฒน์	๒๙/๓ ม.๔ ต. มหาราช อ. มหาราช จ.พระนครศรีอยุธยา	- เกษตรทฤษฎีใหม่

๒. ด้านหัตถกรรม

ลำดับที่	ชื่อ - สกุล	ที่อยู่	ภูมิปัญญาท้องถิ่นในงานฝีมือหรืองานช่างที่ ทำด้วยมือและอุปกรณ์อย่างง่าย โดยไม่ใช่ เครื่องจักรเป็นองค์ประกอบหลักในการผลิต เช่น งานจักสาน งานแกะหนังตะลุง งาน ทอผ้าด้วยมือ งานเย็บปักถักร้อย การทำ หัวโขน เป็นต้น
๑.	นางปรีเปรม ผดุงพรต	กลุ่มแม่บ้าน ต.หัวไผ่๒๒/๒ ต.หัวไผ่ จ.พระนครศรีอยุธยา	- กระจเป่าสี่เหลี่ยม กล่องใส่ผ้า ตะกร้า อเนกประสงค์ กระจเป่าสานพลาสติก กระจเป่า หนังแก้ว
๒.	นางสิริมา ทิวาศานนท์	ผลิตภัณฑ์พื้นบ้านตำบล มหาราช ๘๐/๓ ม.๑ ต. มหาราช อ.มหาราช จ. พระนครศรีอยุธยา	- กระจบุงขนาดใหญ่ กระจบุงจิ๋ว สร้อยข้อมือ ดอกไม้ ประดิษฐ์ บูหงา กระจเป่า อเนกประสงค์ กระจบุงเดี่ยว ขนาดกลาง กระจบุงร่วมสมัยหาบเล็ก นำเศษผ้าที่ ไม่ใช่ แล้วนำมาเย็บพรมเช็ดเท้า ผ้าเช็ดมือ ผ้าขี้ริ้ว

๓. ด้านอุตสาหกรรม

ลำดับที่	ชื่อ - สกุล	ที่อยู่	ภูมิปัญญาท้องถิ่นในงานที่ใช้ทุน แรงงาน และเครื่องจักรเป็นองค์ประกอบหลักในการผลิตโดยมีเป้าหมายการผลิตสิ่งของเป็นจำนวนมากเพื่อการค้าและรวมถึงงานด้านการบริการเช่น การทำเครื่องเรือนจากไม้แปรรูป (โต๊ะ/เตียง/ตู้) การแปรรูปสิ่งต่าง ๆ จากยางพารา เป็นต้น

๔. ด้านการแพทย์ไทย

ลำดับที่	ชื่อ - สกุล	ที่อยู่	ภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับการดูแลและรักษาสุขภาพแบบพื้นบ้าน เช่น การหัตถเวชกรรมไทย (การนวดไทย/การนวดประคบสมุนไพร) การใช้สมุนไพรในการรักษาโรค การผดุงครรภ์พื้นบ้านโดยหมอตำแยของชาวมุสลิม (โต๊ะบีแดด) เป็นต้น
๑.	พระปลัดกฤษธิชัย กิตติธัมโม	วัดโบสถ์ ม.๔ ต.มหาราช อ.มหาราช จ.พระนครศรีอยุธยา	สมุนไพรรักษาโรค
๒.	น.ส. พรรณี นายอง	๒๓๑ ม.๖ ต.หัวไผ่ อ. มหาราชจ.พระนครศรีอยุธยา	นวดประคบสมุนไพร

๕. ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ลำดับที่	ชื่อ - สกุล	ที่อยู่	ภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทั้งการอนุรักษ์ การพัฒนาและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน เช่น การบวชป่า การสืบชะตาแม่น้ำ การทำแนวปะการังเทียม การอนุรักษ์ป่าชายเลน เป็นต้น

๖. ด้านศิลปกรรม

ลำดับที่	ชื่อ - สกุล	ที่อยู่	ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะสาขาต่าง ๆ เช่น จิตรกรรม ประติมากรรม นาฏศิลป์ดนตรี ทัศนศิลป์ คีตศิลป์ การละเล่นพื้นบ้านและการนันทนาการ เช่น การขับร้องเพลงอีแซว ลำตัด ลิเก หมอลำ โนรา เป็นต้น
๑.	นายชัชวาล ผดุงสุทธิ	๒๑/๒ ม.๑ ต.มหาราช อ.มหาราช จ.พระนครศรีอยุธยา	ปี่พาทมอญ ช.จำปาทิพย์
๒.	นายยอดรัก ก่อเกิด	๑๙ ม.๔ ต.มหาราช อ.มหาราช จ.พระนครศรีอยุธยา	ปี่พาทมอญ ส.ธัญญลักษณ์
๓.	นายสุพิศ ผดุงสุทธิ	๒๑/๑ ม.๑ ต.มหาราช อ.มหาราช จ.พระนครศรีอยุธยา	ปี่พาทมอญ พิศพัฒนศิลป์

๗. ด้านภาษาและวรรณกรรม

ลำดับที่	ชื่อ - สกุล	ที่อยู่	ภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับการใช้ภาษาทั้งภาษาพูดและภาษาเขียน เช่น ภาษาโบราณ ภาษาถิ่น หนังสือ ตำรา ตำรับอาหาร งานประพันธ์/บทประพันธ์ทั้งร้อยแก้วและร้อยกรอง เรื่องสั้น นวนิยาย นิทาน บทเพลงต่าง ๆ เป็นต้น

๘. ด้านอื่น ๆ

ลำดับที่	ชื่อ - สกุล	ที่อยู่	ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านความเชื่อ ศาสนา ประเพณี พิธีกรรม อาหารไทย อาหารพื้นบ้าน เป็นต้น
๑.	นายยอดรัก ก่อเกิด	๑๙ ม.๔ ต.มหาราช อ.มหาราช จ.พระนครศรีอยุธยา	พิธีกรรมทางศาสนา
๒.	นายวิหูล เฉลิมศรี	๖๘ ม.๔ ต.มหาราช อ.มหาราช จ.พระนครศรีอยุธยา	พิธีกรรมทางศาสนา
๓.	นายปรีชา ผดุงฤกษ์	๒ ม.๓ ต.หัวไผ่ อ.มหาราช จ.พระนครศรีอยุธยา	พิธีกรรมทางศาสนา
๔.	นายสมพงษ์ กรีถาวร	๓๐ ม.๑ ต.มหาราช อ.มหาราช จ.พระนครศรีอยุธยา	พิธีกรรมทางศาสนา
๕.	นายนพพร เฉลยสมัย	๒๐๔/๗๐ ม.๖ ต.หัวไผ่ อ.มหาราช จ.พระนครศรีอยุธยา	ขนมกล้วยฉาบหลากหลายรส
๖.	น.ส.ปิ่นณพัชร เรืองกุล	๒๒/๒ ม.๖ ต.หัวไผ่ อ.มหาราช จ.พระนครศรีอยุธยา	มะตูมเชื่อม
๗.	นางรุ่งศรี เทียมมโน	๒๐๔/๕๓ ม.๖ ต.หัวไผ่ อ.มหาราช จ.พระนครศรีอยุธยา	ขนมทองพลับ ขนมทองม้วน ขนมชั้น

*****